

Evaluatie OfU

2012 - 2014

BBo

bureau voor beleidsonderzoek

www.bureaubeleidsonderzoek.nl
info@bureaubeleidsonderzoek.nl
06 46213983
postbus 2523, 8901 AA
Zuidergrachtswal 18
Leeuwarden
KvK: 01102046

Evaluatie OfU

2012 - 2014

In opdracht van Raad van Advies, Ondernemersfonds Utrecht

Leeuwarden/Utrecht, april 2014

MANAGEMENT SAMENVATTING

Het Utrechtse ondernemersfonds (OfU) wordt gevuld met een opslag op de ozb voor niet-woningen en is bedoeld voor collectieve financiering van collectieve voorzieningen. De doelen van het OfU zijn het stimuleren van de lokale economie, het stimuleren van samenwerking tussen bedrijven en instellingen, en een betere behartiging van collectieve belangen van ondernemers en (non-profit)instellingen.

De evaluatie

De evaluatie betreft de (pilot)periode 2012-2014. Doel van de evaluatie is om te bezien in welke mate is bijgedragen aan de doelen van het OfU en in hoeverre de gekozen aanpak werkt. Daaruit moet ook blijken hoeveel draagvlak er is voor voortzetting van het fonds. De evaluatie moet input geven voor de afweging en beslissing over voortzetting van het ondernemersfonds na 2014. De evaluatie vond plaats in het voorjaar van 2014; dat is kort na feitelijke aanvang van het fonds. De mogelijkheden van het fonds lijken in deze eerste periode nog niet volledig uitgekristalliseerd; daarbij moet bij de resultaten van de evaluatie rekening worden gehouden.

De evaluatie is uitgevoerd door een combinatie van dossieranalyse, een e-enquête, en circa 50 interviews met vertegenwoordigers van ondernemersverenigingen, vastgoedeigenaren en non-profitorganisaties. Daarnaast is beknopt ook een vergelijking gemaakt met ozb-fondsen in andere gemeenten. De e-enquête is uitgezet onder alle betalende van de ozb niet-woningen (7.150 adressen). Aan de e-enquête hebben 653 ozb-betalers meegedaan; dat is een respons van ruim 9%. Dat is een redelijke respons voor dit type enquête (zie paragraaf 3.1 en de bijlagen voor een toelichting.)

Start en ontwikkeling fonds

In de periode 2010-2011 zijn de mogelijkheden van een ozb-fonds verkend door een aantal initiatiefnemers, bestaande uit ondernemers uit verschillende gebieden, de Universiteit Utrecht en vertegenwoordigers van de culturele sector. De Gemeenteraad heeft op 8 december 2011 besloten tot invoeren van de ozb-opslag voor niet-woningen met de bedoeling daarmee het OfU te voeden. Vanaf juni 2012 is een fondsmanager aangesteld, en is het fonds ook daadwerkelijk operationeel.

De periode 2012-eerste helft 2013 kan als een opstartfase worden beschouwd. In de loop van 2013 nam het aantal plannen en het aantal verenigingen dat plannen indiende sterk toe. In 2012 is voor 1,8 miljoen euro aan plannen toegekend (37% van de trekkingsrechten). In 2013 was dat opgelopen tot 3,9 miljoen (80% van de trekkingsrechten). In de eerste drie maanden van 2014 zijn, naast de 'lopende' activiteiten van het Centrummanagement Utrecht (CMU), Utrecht Science Park en cameratoezicht, ongeveer 10 plannen toegekend.

Een algemene conclusie uit de evaluatie ten aanzien van de organisatie is dat het fonds adequaat functioneert. Uit de interviews komt naar voren dat betrokkenen tevreden zijn over de ondersteuning door de fondsmanager en het secretariaat. Ook de organisatie met trekkingsgebieden is over het algemeen goed en werkbaar. Uit de e-enquête en interviews blijkt wel de behoefte aan een actievere vorm van communicatie, zoals de aanwezigheid bij bijeenkomsten, het bezoeken van verenigingen e.d.

Effecten

Een eerste resultaat is dat het fonds via de ozb-opbrengsten gezorgd heeft voor de middelen voor collectieve activiteiten (financieringsfunctie) en daarmee het free-riderprobleem heeft opgelost.

Het fonds heeft daarnaast een aanjaagfunctie, in de zin dat door de gelden er meer en betere activiteiten en projecten zijn gekomen. Daar komt bij dat de uitvoering van collectieve plannen ook is verbeterd, door onder meer een professionelere aanpak, die door de gelden mogelijk werd. De aanjaagfunctie betreft ook het verbeteren van de organisatie van collectieve belangen. In totaal zijn ruim 60 (van de 73) gebieden op de een of andere manier betrokken bij het OfU. Er is echter ook een beperkt aantal gebieden waar de organisatie niet van de grond komt en er geen initiatieven zijn. Het fonds heeft bijgedragen aan meer contacten en samenwerking tussen ondernemers (netwerkfunctie). De samenwerking tussen ondernemersverenigingen en non-profitinstellingen komt over het algemeen moeizaam van de grond. De belangrijkste uitzondering is de binnenstad, waar wel samenwerking is ontstaan tussen ondernemers en culturele instellingen. De vraag of met de resultaten van het fonds ook is bijgedragen aan versterking van het ondernemingsklimaat, is niet direct te beantwoorden. Daarvoor is het effect van het fonds niet goed af te zonderen van andere factoren die het ondernemingsklimaat beïnvloeden. Wel kan worden gesteld dat de resultaten van het fonds bijdragen aan de voorwaarden die nodig zijn voor een gezond ondernemingsklimaat.

Draagvlak

Deze evaluatie wijst uit dat in absolute zin én in vergelijking met andere steden er redelijk veel draagvlak is voor voortzetting van het fonds, zeker als in aanmerking wordt genomen dat het fonds nog maar kort bestaat. Een kanttekening daarbij is dat er een verschil waarneembaar is in draagvlak tussen verschillende groepen. Er is sprake van toenemend draagvlak 'van buiten naar binnen'. Personen die niet in Utrecht wonen en alleen eigenaar zijn - die groep van buiten is in Utrecht in vergelijking met andere steden relatief groot - staan vaker afwijzend tegen voortzetting van het fonds. Binnen Utrecht is het oordeel positiever. Verenigingen die te maken hebben met het fonds, en geïnterviewden die betrokken zijn bij het fonds, zijn vrijwel eensluidend positief. In het begin is het fonds met scepsis bekeken, maar nu is men overtuigd van het nut.

Aanbevelingen

- I. Kruisbestuivingen tussen profit en non-profit moeten sterker: hier ligt een initiërende rol (richting scholen, zorg enz.) voor de fondsmanager en het bestuur. Het OfU kan er voor zorgen dat de contacten worden gelegd. De contacten zullen uiteindelijk op gebiedsniveau moeten worden onderhouden, en door zowel profit als non-profit organisaties gedragen moeten worden.
- II. Het is van belang voor de doelen en voor het draagvlak van het fonds dat activiteiten en organisatie tot stand komen in niet-georganiseerde gebieden. Hier ligt een initiërende rol voor de fondsmanager en het bestuur. Die zouden bijvoorbeeld tijdelijk (bijvoorbeeld een jaar) extra inzet kunnen plegen, om te proberen de niet-georganiseerde gebieden zoveel mogelijk te organiseren.
- III. Aan allochtone ondernemers(verenigingen) zou meer aandacht dienen te worden gegeven indien door het niet deelnemen van die groep een adequaat georganiseerde ondernemingsvereniging en activiteiten in een gebied onvoldoende tot stand komen.
- IV. De huidige stafomvang schiet voor deze aanvullende taken tekort; voor een actievere rol op dit terrein is (tijdelijke) uitbreiding van manager/secretariaat nodig.
- V. Het fonds kan op de huidige manier worden voortgezet. Hoewel de evaluatie daar geen uitsluitsel over geeft, is het zinvol om de voor- en nadelen van continuering voor een termijn langer dan 3 jaar te onderzoeken.
- VI. Het huidige tarief kan worden gehandhaafd.
- VII. Het OfU zou een min of meer vaste 'ronde' langs de gebieden kunnen maken, waarbij om redenen van efficiëntie dat steeds voor meerdere (aangrenzende) gebieden wordt gedaan. Dat heeft tegelijkertijd het voordeel dat ondernemers van verschillende gebieden elkaar leren kennen. (Deze aanbeveling is af te stemmen met aanbeveling IV).

INHOUDSOPGAVE

MANAGEMENT SAMENVATTING	3
1 AANLEIDING EN OPZET EVALUATIE	7
2 ONTWIKKELING FONDS EN RESULTATEN 2012-2014	9
2.1 Korte 'geschiedenis' en opzet OfU	9
2.2 Resultaten 2012-2014	12
3 UITKOMSTEN E-ENQUÊTE EN INTERVIEWS	15
3.1 Verantwoording	15
3.2 Resultaten per onderwerp	16
3.3 Evaluatie resultaten	20
4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	23
Bijlage I: Aanpak evaluatie en verantwoording	29
Bijlage II: Geïnterviewde personen	31
Bijlage III: Vragenlijst e-enquête	32

1 AANLEIDING EN OPZET EVALUATIE

Het Utrechtse ondernemersfonds (OfU) is sinds 2012 actief. Het betreft een pilot van drie jaar voor de periode 2012-2014 waarin een opslag op de ozb voor niet-woningen wordt geheven die collectieve financiering voor collectieve voorzieningen oplevert.

De doelen van het OfU zijn het stimuleren van de lokale economie, en een betere behartiging van collectieve belangen van ondernemers en instellingen. Een doel betreft ook het stimuleren van samenwerking tussen bedrijven en instellingen, oftewel het versterken van verbanden tussen de profit en non-profitsector (kruisbestuiving).¹ Uiteindelijk moet worden bijgedragen aan een beter ondernemersklimaat. De doelen sluiten aan bij de doelen van het gemeentelijke economische beleid: een economisch vitale stad en een goede economische infrastructuur van de stad.² Een doel is ook het voorkómen van zogenoemde *free riders*.

Het OfU beheert het fonds. Het OfU zorgt voor de financiering van activiteiten en projecten die moeten bijdragen aan de doelen. Daarnaast heeft het OfU als taak het ondersteunen van de oprichting van verenigingen/samenwerkingsverbanden, en het ondersteunen van het opstellen van plannen. Het opstellen en uitvoeren van de plannen zelf doen de verenigingen/samenwerkingsverbanden. Het OfU - bureau en bestuur - heeft als streven dat het slank en uitvoeringsgericht is. Transparantie en open communicatie worden ook als belangrijke uitgangspunten voor de werkwijze gezien.

Het fonds moet voor het einde van de pilotperiode worden geëvalueerd. De evaluatie moet gaan over een breed scala aan onderwerpen.³ Het gaat om de mate van organisatiegraad, de wijze waarop het OfU de trekkingsgerechtigden bij de besteding betreft, het functioneren van het fonds volgens de trekkingsgerechtigden, de behaalde resultaten en effecten, de wenselijkheid en toegevoegde waarde van het fonds, de informatievoorziening, de administratie en de omgang met (eventuele) geschillen.

Doel, aanpak en onderzoeksvragen

Doel van de evaluatie is om terug te kijken op de eerste jaren van het OfU en te bezien of is bijgedragen aan de doelen van het OfU en of de gekozen aanpak werkt. Daaruit moet ook blijken of er draagvlak is voor voortzetting van het fonds. De evaluatie moet input geven voor de afweging en beslissing over voortzetting van het ondernemersfonds na 2014.

De evaluatie is aangepakt door een combinatie van dossieranalyse, een e-enquête en interviews (telefonisch en *face-to-face*). Daarnaast is beknopt ook een vergelijking gemaakt met (evaluatie van) ozb-fondsen in andere gemeenten. Zie de bijlagen voor een beschrijving en verantwoording van de aanpak.

¹ Zie Uitvoeringsovereenkomst 11 mei 2012, en Ondernemersfonds Utrecht, Verslag van een haalbaarheidsonderzoek en voorstel tot inrichting, Utrecht/Leiden, 26 september 2011.

² Gemeente Utrecht, Beschikking Ondernemersfonds Utrecht 2013, 12 maart 2013, en Gemeente Utrecht, De economische agenda, Utrecht 2012-2018, januari 2012.

³ Zie Uitvoeringsovereenkomst 11 mei 2012.

De concrete onderzoeksvragen zijn gegroepeerd naar een aantal elementen: doelen, manier van werken/organisatie en financiering (zie het kader).

Onderzoeksvragen

Doelen:

1. Heeft het OfU bijgedragen aan versterking van het ondernemingsklimaat?
2. Is er (nog steeds) draagvlak bij betrokken partijen voor de gekozen aanpak? Vinden betrokkenen dat op deze wijze moet worden doorgegaan?
3. Heeft de aanpak bijgedragen aan meer en/of betere activiteiten en projecten, en betere uitvoering van collectieve plannen? Is er in dat verband sprake van een aanjaagfunctie van het OfU?
4. Is er sprake van betere organisatie (op gebiedsniveau) en meer samenwerking tussen betrokken partijen? Is er in dat verband sprake van een netwerkfunctie van het OfU?
5. Hoe verloopt de samenwerking tussen ondernemers en non-profit instellingen en geeft dat een meerwaarde voor het ondernemingsklimaat? Hoe zijn non-profit instellingen en vastgoedeigenaren nu betrokken bij het OfU?
6. Is de collectieve belangenbehartiging verbeterd? Is er in dat verband sprake van een lobbyfunctie van het OfU?
7. Zijn de gestelde doelen duidelijk en actueel, of zijn er doelen die ook of meer aandacht moeten krijgen?
8. Is er behoefte aan afzonderlijke trekkingsrechten voor stadsbrede activiteiten?

Organisatie/manier van werken

9. Hoe werkt de verdeling over gebieden en verenigingen/samenwerkingsverbanden in de praktijk?
10. Hoe werkt het systeem van trekkingsrechten in de praktijk en is dit voor betrokkenen duidelijk? Is (de werking van) het fonds bekend?
11. Is de organisatie met een bestuur, uitvoeringsorganisatie en RvA en 'daaronder' verenigingen en andere samenwerkingsverbanden, adequaat?
12. Is de ondersteuning door OfU (bestuur en fondsmanager) adequaat?
13. Werkt OfU transparant en efficiënt in termen van aanvragen, spelregels en besluitvorming? Worden regels van good governance nageleefd?
14. Hoe verloopt het overleg met de gemeente en hoe functioneert de ambtelijke ondersteuning? Wordt verschuiving van lasten van gemeente naar ondernemers voorkómen?
15. Hoe slaagt de stichting er in geschillen te voorkomen dan wel naar tevredenheid van betrokkenen op te lossen?
16. Wat zijn eventuele verbeteringen? Wat mist er?

Financiering

17. Is het free rider probleem opgelost?
18. Verloopt de financiering via de ozb efficiënt en effectief?
19. Wat is het oordeel over (de hoogte van) de toeslag?

Leeswijzer

Hierna volgt eerst een beschrijving van de opzet en werkwijze van het OfU en de resultaten tot nu toe (hoofdstuk 2). Daarna worden de resultaten van de e-enquête en de interviews gegeven (hoofdstuk 3). Het laatste hoofdstuk bevat conclusies en aanbevelingen (opgesteld door de betrokken onderzoekers).

In de bijlagen staat de verantwoording van de e-enquête en de interviews.

2 ONTWIKKELING FONDS EN RESULTATEN 2012-2014

In dit hoofdstuk worden de aanleiding voor, en de opzet en ontwikkeling van het fonds beschreven. Ook komen de resultaten - de gerealiseerde collectieve plannen - aan de orde. Het hoofdstuk is gebaseerd op feitelijke gegevens van het OfU en informatie uit de interviews.

2.1 Korte 'geschiedenis' en opzet OfU

Collectieve plannen, free riders en Biz

In Utrecht is al langer gezocht naar mogelijkheden om collectieve ondernemersplannen op een andere manier te bekostigen dan (alleen) via de 'traditionele' winkeliers- en ondernemersvereniging. Belangrijkste redenen waren dat collectieve plannen in de praktijk slechts moeizaam tot stand kwamen en dat bekostiging problemen gaf met zogenoemde free riders. Free-ridergedrag komt kort gezegd neer op: niet meebetalen, wel meedelen in de voordelen.⁴ Tegelijkertijd was er in Utrecht op verschillende plekken behoefte om meer te doen aan promotie, het opknappen van het centrum, en veiligheid en parkmanagement op bedrijventerreinen.

In de praktijk is daarvoor de laatste jaren een aantal oplossingen aangedragen: bekostiging van een ondernemersfonds via reclamebelasting, een Biz-constructie of via een opslag op de ozb. In Utrecht is vooral de Biz-constructie geprobeerd. In zeven gebieden zijn pogingen daartoe ondernomen. Die pogingen waren meestal niet succesvol. De belangrijkste oorzaak daarvan was het niet kunnen realiseren van voldoende draagvlak (wat in een Biz-constructie volgens bepaalde regels vereist is). In één gebied (Woonboulevard) is wel een Biz tot stand gekomen, dat ook nu nog operationeel is.⁵

Aanleiding en totstandkoming OfU

Het niet kunnen realiseren van Biz-constructies en de beperkingen die gepaard gaan met reclamebelasting (zie kader) waren aanleiding om de mogelijkheid van een ozb-fonds te verkennen. Met name bij Centrummanagement

Biz

De BedrijfsInvesteringszone is een regeling, vastgelegd in een afzonderlijke wet, waarbij in een bepaald, afgebakend gebied extra ozb mag worden geheven om bepaalde collectieve doelen te realiseren. De Biz kent expliciete maatstaven voor een draagvlakmeting. Uitgaven moeten te maken hebben met de ruimtelijke kwaliteit.

Reclamebelasting

Een fonds kan ook gefinancierd worden uit reclamebelasting. Dat is vooral geschikt voor winkelgebieden (waar reclame-uitingen zijn) en geeft ruimte juist voor promotie/evenementen in winkelgebieden. Reclamebelasting vraagt meer overhead in de uitvoering dan de andere vormen.

Ozb-fonds

Voor een ozb-fonds is geen speciale wet. De opslag op de ozb 'lift mee' met de gewone ozb-heffing. Iedere eigenaar en gebruiker van een niet-woning betaalt mee. De gemeente sluis het geld door naar het fonds. Ondernemers zijn in beginsel vrij om te bepalen waar het geld aan wordt besteed.

⁴ Het free rider probleem wordt versterkt door de groei van ketens met vestigingen die minder betrokken zijn bij de locatie. Wellicht zijn het ook sociale trends die het verenigingswezen treffen, in de zin dat lidmaatschap en actief zijn in een vereniging tegenwoordig minder voor de hand liggen.

⁵ De Vereniging BIZ Woonboulevard Utrecht is vanaf 2011 operationeel. Er is een afzonderlijke gemeentelijke verordening die de heffing en de subsidie van de gemeente aan de vereniging regelt. De mogelijkheid van een Biz is tijdelijk (de wet loopt tot 1 januari 2015), maar wordt waarschijnlijk voortgezet. Ook in Rijnsweerd is een Biz tot stand gekomen, maar die regeling is in 2012 vervallen.

Utrecht en ondernemersverenigingen op een aantal bedrijventerreinen en kantorenparken was het idee van bekostiging via de ozb ontstaan.⁶ Op een aantal bedrijventerreinen was de vraag om bekostiging urgent in verband met de exploitatiekosten van cameratoezicht.⁷

In de periode 2010-2011 zijn de mogelijkheden van een ozb-fonds verkend door een aantal initiatiefnemers, verzameld in een stuurgroep. De stuurgroep bestond uit ondernemers uit verschillende gebieden; ook de Universiteit Utrecht en de culturele sector waren betrokken.⁸ Op basis van een haalbaarheidsonderzoek kwam de werkgroep uit op een model met een fonds van ongeveer 5 miljoen euro (jaarlijks) waarvoor een opslag op de ozb niet-woningen nodig was van ongeveer 50 euro per 100.000 euro woz-waarde.⁹

Ook leverde de verkenning de conclusie op dat er voldoende draagvlak was voor het fonds bij bestaande winkeliers- en ondernemersverenigingen en bij enkele grotere ozb-betalers (stakeholders). Dat draagvlak is verkend door middel van het organiseren van bijeenkomsten en gesprekken, en publiciteit over de plannen. Het draagvlak bij de totstandkoming van het fonds was in zekere zin onder te verdelen in een groep die enthousiast was en een groep die het fonds in elk geval niet zou tegenhouden. In het haalbaarheidsonderzoek wordt in dat verband opgemerkt dat de “de afwachterende steun van veel ondernemers moet worden omgezet in actieve betrokkenheid”.¹⁰ Enkele grote partijen, zoals de Universiteit Utrecht en partijen in het vastgoed (zoals bijvoorbeeld Corio), zegden ook hun steun toe. Ten slotte stond ook de gemeente positief tegenover het voorstel.

Een en ander leidde tot een voorstel dat eind 2011 aan de Gemeenteraad is aangeboden.¹¹ Het is immers de Gemeenteraad die het besluit over een opslag op de ozb moet nemen, en het daaraan gekoppelde besluit om de opbrengsten als een subsidie aan het fonds te geven. De Gemeenteraad heeft op 8 december 2011 besloten tot invoeren van de ozb-opslag voor niet-woningen met de bedoeling daarmee het OfU te voeden. De stichting OfU is opgericht per 29 december 2011. De uitvoeringsovereenkomst tussen de stichting en de gemeente Utrecht, waarin nadere afspraken staan over de taken en activiteiten van het fonds, is getekend op 11 mei 2012. Vanaf juni 2012 is een fondsmanager aangesteld, en is het fonds ook daadwerkelijk operationeel. Halverwege 2012 zijn de eerste initiatieven ontwikkeld.

Opzet en kenmerken OfU

- *Opslag op ozb niet-woningen*

Het fonds wordt gefinancierd uit een opslag op de ozb voor niet-woningen van ongeveer 50 euro per 100.000 euro woz-waarde. Naast ondernemers - als eigenaar of gebruiker van een bedrijfspand - betalen alle andere eigenaar/gebruikers van niet-woningen mee. Dit betreft vooral de non-profitsector, zoals culturele instellingen en

⁶ Bij Centrummanagement Utrecht waren er onder meer plannen voor promotie van het centrum. Bij Centrummanagement Utrecht speelde daarbij mee dat de bekostiging ervan door de gemeente tijdelijk was. Op een aantal bedrijventerreinen en kantorenparken was er behoefte aan cameratoezicht waar financiering voor werd gezocht.

⁷ Waaronder de exploitatiekosten van het Dienstencentrum Utrecht.

⁸ De stuurgroep is ondersteund met extern advies (betaald door de gemeente Utrecht).

⁹ Oorspronkelijk werd uitgegaan van een opbrengst van 6 miljoen euro. Zie Verslag van een haalbaarheidsonderzoek, p.18.

¹⁰ Verslag van een haalbaarheidsonderzoek, p. 47-48.

¹¹ Brief aan de Gemeenteraad, 2011.

zorg- en onderwijsinstellingen (waaronder de universiteit), defensie en ook de gemeente. Ook sportorganisaties betalen mee, maar voor deze groep is er voor gekozen de opslag door de gemeente te laten compenseren. De Woonboulevard heeft een bijzonder karakter, omdat dit tevens een Biz is.

- *Veel trekkingsgebieden en grote diversiteit in trekkingsgerechtigden*

Bij de opzet van het fonds is er voor gekozen zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande winkeliers- en ondernemersverenigingen. Er worden 72 trekkingsgebieden onderscheiden waarvan ongeveer 45 winkeliers-/ondernemersverenigingen.¹² De diversiteit in trekkingsgebieden is groot, variërend van kleine verenigingen van winkelgebieden tot aan een gebied als De Uithof. De trekkingsrechten variëren van enkele duizenden euro tot bijna 7 ton. Uitgangspunt is dat in beginsel alle gelden terug gesluisd worden naar de trekkingsgebieden.

- *Beoordeling inhoud plannen door verenigingen*

Het indienen van plannen voor besteding van de gelden gebeurt door de verenigingen. Het zijn ook de verenigingen die bepalen welke plannen moeten worden uitgevoerd. Het OfU beoordeelt de plannen procedureel. De procedurele criteria zijn:

1. Komt de aanvraag van een legitieme trekkingsgerechtigde (een ondernemersvereniging)?
2. Past (het budget van) de aanvraag binnen het trekkingsrecht van het gebied?
3. Is het bestedingsvoorstel democratisch en transparant tot stand gekomen? (Is er open over gecommuniceerd? Is het aan de orde geweest in een algemene ledenvergadering van de vereniging?)
4. Dient het initiatief een collectief belang? (Zijn er meerdere partijen bij betrokken?)
5. Betreft het een overheidstaak?

- *Geen stadsbrede trekkingsrechten*

In Utrecht is er voor gekozen geen stadsbrede trekkingsrechten op te nemen. Een deel van het begrotingsresultaat wordt in beginsel ‘algemeen’ ingezet.¹³

- *Aanjagen van samenwerking en plannen*

Het OfU heeft een taak en rol in het aanjagen van plannen en het bevorderen van samenwerking in gebieden. Die taak en rol zijn expliciet aangegeven bij de oprichting van het fonds.¹⁴

- *Transparantie en good governance*

Bij de plannen voor het OfU en de oprichting zijn als uitgangspunten voor het fonds genoemd: open communicatie, transparantie en good governance.¹⁵ Ook in de subsidierelatie met de gemeente zijn deze uitgangspunten benoemd.¹⁶ De democratische legitimatie en verantwoording is in beginsel geborgd doordat plannen

¹² Naast de trekkingsgebieden is er een restgebied. Leidsche Rijn kent een overkoepelende vereniging voor het hele gebied en tien deelgebieden.

¹³ Een deel van het begrotingsresultaat over 2012 is gereserveerd voor stadsbrede initiatieven (ca. 60.000 euro). Daarnaast zijn ook de rente-inkomsten gereserveerd als een fonds voor ‘extra bestedingsruimte’ (ca. 40.000 euro). Verder wordt een reservering gemaakt voor afhandeling van projecten in het geval dat het fonds per 1 januari 2014 ophoudt te bestaan (125.000 euro). Zie Stichting Ondernemersfonds Utrecht, Financieel Jaarverslag 2012, maart 2013.

¹⁴ Zie bijvoorbeeld Verslag van een haalbaarheidsonderzoek en de Uitvoeringsovereenkomst 11 mei 2012.

¹⁵ Zie Verslag van een haalbaarheidsonderzoek, paragraaf 2.5.

¹⁶ Zie de Uitvoeringsovereenkomst 11 mei 2012.

door verenigingen moeten worden ingediend, uitgevoerd en gecontroleerd. De verenigingen zijn 'normale' verenigingen met een bestuur en leden, en een verantwoordingsstructuur met bijvoorbeeld een algemene ledenvergadering. De gelden komen overigens niet terecht bij de verenigingen, maar blijven bij het OfU; het OfU betaalt de rekeningen in verband met de uitvoering van de (goedgekeurde) plannen.¹⁷ Daarbij wordt getoetst of de facturen overeenkomen met de plannen.

- *Slanke en uitvoeringsgerichte organisatie*

Het OfU heeft als uitgangspunt dat de eigen organisatie 'slank' en uitvoeringsgericht moet zijn. Bij de oprichting is besloten de overhead te maximaliseren op 5,6% van de fondsgelden, wat neerkomt op 290.000 euro per jaar. Daaruit worden betaald de fondsmanager en het secretariaat, de administratie (facturering e.d.), en communicatie-activiteiten (web site, nieuwsbrief). De organisatie bestaat verder uit een onbezoldigd bestuur en een Raad van Advies. De non-profit sector is betrokken doordat ze vertegenwoordigd is in het OfU-bestuur en de Raad van Advies.¹⁸

- *Non-substitutie*

Bij de oprichting van het fonds is aangegeven dat het fonds niet mag leiden tot zogenoemde substitutie.¹⁹ Dat wil zeggen dat activiteiten die door het fonds worden bekostigd niet eigenlijk publieke taken zijn die de gemeente regulier zou moeten uitvoeren, bijvoorbeeld op het terrein van veiligheid en (onderhoud) van de openbare ruimte.

2.2 Resultaten 2012-2014

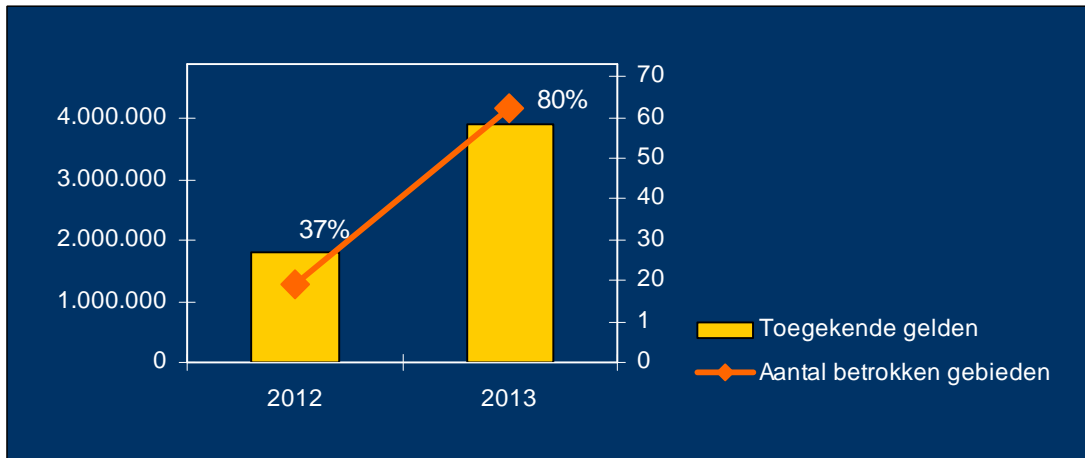
Het OfU is, zoals gezegd, operationeel vanaf ongeveer half 2012. In 2012 en de eerste helft van 2013 zijn (lang) niet alle middelen besteed; het ontbrak nog aan concrete plannen. Veel verenigingen moesten nog plannen ontwikkelen en een deel van de verenigingen moest organisatorisch nog van de grond komen. De periode 2012-eerste helft 2013 kan als een opstartfase worden beschouwd. In de loop van 2013 is het aantal plannen en het aantal verenigingen dat plannen indient sterk toegenomen. In 2012 is er voor 1,8 miljoen euro aan plannen toegekend (37% van de trekkingsrechten). In 2013 was dat opgelopen tot 3,9 miljoen (80% van de trekkingsrechten). De toekenningen leiden met enige vertraging tot daadwerkelijke besteding van de gelden. Eind 2013 was 78% van de toegekende gelden over 2012 en 2013 ook daadwerkelijk besteed. In de eerste drie maanden van 2014 zijn, naast de 'lopende' activiteiten van het Centrummanagement Utrecht, Utrecht Science Park en cameratoezicht, ongeveer 10 plannen toegekend.

¹⁷ Belangrijkste redenen om de facturatie via OfU te laten lopen zijn omdat er met de fiscus afspraken zijn gemaakt om BTW op fondsniveau te verrekenen (en niet de vooral kleine verenigingen te belasten met BTW boekhouding) en om ook de verantwoording goed af te kunnen leggen (met geld overmaken naar gebieden is er geen zicht meer op bestedingen).

¹⁸ In elk geval de sectoren cultuur en vastgoed. Ook bij bijvoorbeeld het Centrummanagement Utrecht zijn cultuur en vastgoed vertegenwoordigd in het bestuur.

¹⁹ Zie Verslag van een haalbaarheidsonderzoek, paragraaf 2.4.

Figuur 1: Toegekende gelden en betrokken gebieden 2012, 2013*

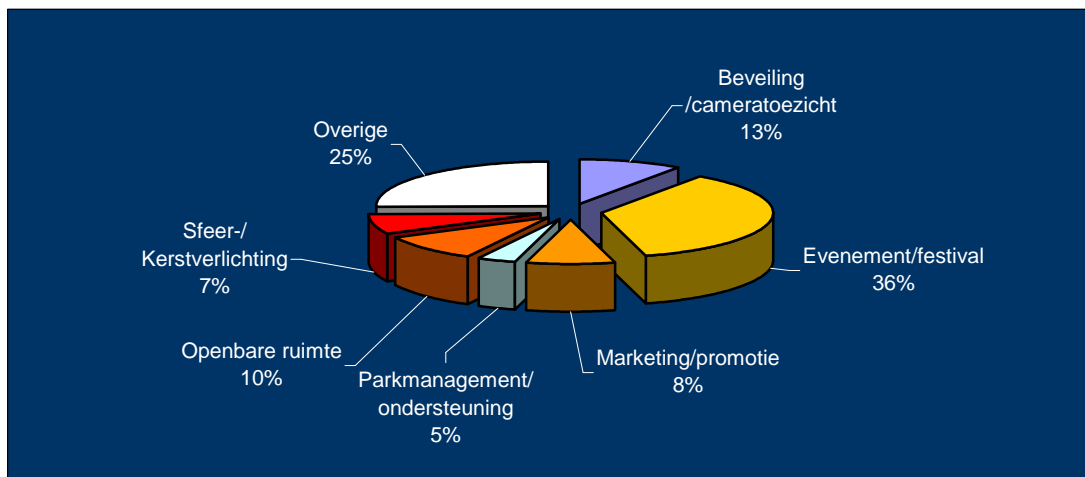

Bron: OfU

Het aantal trekkingsgebieden dat gebruik maakt van de fondsmiddelen is fors toegenomen. Van de 73 gebieden, zijn er nu 42 (formeel) georganiseerd. Daarnaast kwamen uit 20 'onorganiseerde' gebieden het afgelopen jaar ook initiatieven en plannen. In totaal zijn ruim 60 gebieden op de een of andere manier betrokken bij het OfU. Er zijn ongeveer tien gebieden die nu (nog) niet georganiseerd zijn en waar ook (nog) geen initiatieven zijn.

De activiteiten die tot nu toe worden bekostigd uit het fonds variëren in aard en omvang. Wat betreft type activiteiten wordt het geld vooral besteed aan evenementen en festivals, marketing en promotie, beveiliging en cameratoezicht, en verbetering van de openbare ruimte.

Figuur 2: Activiteiten naar type*

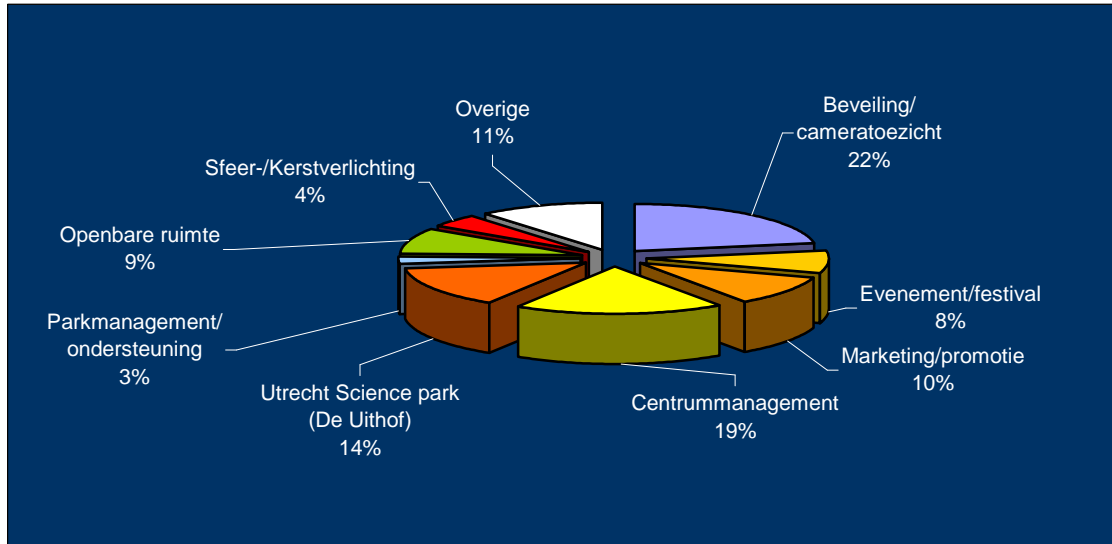

* Gebaseerd op een deel van de activiteiten in 2013. In een aantal gevallen vallen onder een activiteit/trekkingsgebied meerdere type activiteiten; die zijn evenredig verdeeld. De activiteiten van Centrummanagement Utrecht zijn verdeeld op basis van informatie van de web site van Centrummanagement Utrecht; Centrummanagement Utrecht organiseerde een belangrijk deel van de evenementen/festivals. Exclusief de activiteiten van Utrecht Science Park.

Bron: OfU

In termen van geld worden de meeste uitgaven gedaan door Centrummanagement Utrecht, Utrecht Science Park, en beveiliging en cameratoezicht. Centrummanagement Utrecht en Utrecht Science Park (De Uithof) betreffen de gebieden met de hoogste trekkingrechten; de activiteiten daar zijn divers maar betreffen voor een groot deel evenementen en festivals, en marketing en promotie. Bij beide trekkinggerechtigden is ook een kleine staf aangesteld (centrummanager en staf van Utrecht Science Park). Bij het Utrecht Science park is er omvangrijke cofinanciering: de OfU-gelden betreffen 46% van de totale middelen.

Figuur 3: Activiteiten naar geldbedragen*

* Gebaseerd op een deel van de activiteiten in 2013. In een aantal gevallen vielen onder een activiteit/ trekkinggebied meerdere type activiteiten; die zijn evenredig verdeeld. De activiteiten van Centrummanagement Utrecht en Utrecht Science Park (De Uithof) zijn hier afzonderlijk aangegeven; het betreft voor een groot deel evenementen en festivals, en marketing en promotie.

Bron: OfU

3 UITKOMSTEN E-ENQUÊTE EN INTERVIEWS

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten weergegeven van de e-enquête en de interviews. Waar de e-enquête een beknopte ‘eerste indruk’ geeft, geven de interviews meer diepgang en aanvulling op de enquête-uitkomsten. De resultaten van de e-enquête en de interviews worden hierna per onderwerp gepresenteerd.

3.1 Verantwoording

De e-enquête is gehouden onder alle betalers van de ozb niet-woningen (7.150 adressen). Daarnaast zijn in de evaluatie ruim 50 interviews gehouden: 30 *telefonische interviews* met vertegenwoordigers van besturen van ondernemersverenigingen, en 23 *diepte-interviews* met een selectie van vertegenwoordigers van ondernemersverenigingen, vastgoedeigenaren en non-profitorganisaties, en ondernemers uit niet-georganiseerde gebieden.²⁰ Aan de e-enquête hebben 653 ozb-betalers meegedaan; dat is een respons van 9,4%.²¹ Ondanks dat de respons van de e-enquête op het eerste gezicht laag lijkt, is het eigenlijk een redelijke respons voor dit type enquête (zie het kader hiernaast). In recente evaluaties van de ozb-fondsen in bijvoorbeeld Delft en Groningen waar ook een enquête is gehouden, is een respons gehaald van ongeveer 8% respectievelijk 7%.

De uitkomsten van de e-enquête geven vooral ‘een eerste indruk’. Dat komt door de beknopte vraagstelling die bij e-enquêtes gebruikt moet worden, en de over het algemeen relatief lage respons (zie het kader). De enquêteresultaten kunnen niet direct worden vergeleken met de draagvlakmeting die bij de voorbereiding van het fonds is gedaan (toen is geen enquête gehouden); in die zin is de e-enquête te beschouwen als een nulmeting.

Bij de interviews kon dieper worden ingegaan op een aantal onderwerpen. Het ging om interviews met vertegenwoordigers (bestuursleden) van ondernemers-/winkeliersverenigingen en andere samenwerkingsverbanden, die op een andere manier met het fonds te maken hebben (gehad). Er kunnen immers alleen zinvol mensen worden geïnterviewd die het fonds redelijk kennen. Dat heeft een risico, namelijk dat vooral mensen worden geïnterviewd die positief zijn. Bij de keuze van personen is daarom juist ook gekeken naar personen met een kritisch geluid of met ‘enige afstand’ tot het fonds.

Beoordeling respons e-enquête

- Bij enquêtes onder het bedrijfsleven is de respons in het algemeen relatief laag.
- Bij ondernemersfondsen geldt dat er een redelijk grote mate van onbekendheid met het fonds is, wat de respons negatief beïnvloedt (lang niet alle ozb-betalers kennen het fonds).
- Omdat emailadressen slechts beperkt voorhanden waren, zijn de ozb-betalers voornamelijk benaderd met een brief met een verwijzing naar een internetsite waar de enquête op stond; ook dat kan de respons negatief hebben beïnvloed.
- Een groot deel (37%) van de onderzoekspopulatie is niet gevestigd in Utrecht. Verwacht mag worden dat die groep ook een kleinere respons kent; uit analyse van de respons bleek dat inderdaad zo te zijn. De respons binnen de gemeente Utrecht was 10,2%; buiten de gemeente 8,1%.
- In de respons is een spreiding gevonden over sectoren en gebieden die redelijk overeenkomt met wat verwacht mag worden bij de hele groep van ozb-betalers. De steekproef laat dus geen afwijkingen zien die doen twifelen aan de representativiteit.

(Zie de bijlagen voor een uitgebreidere verantwoording.)

²⁰ Zie de bijlagen voor een uitgebreidere verantwoording van de interviews en de e-enquête.

²¹ 653 gedeeld door 6.950. Van de oorspronkelijke 7.150 bleken er 200 niet juist (retour gestuurd); die ozb-betalers waren ofwel niet langer ozb-betaler, of verhuisd, of het adres klopte niet. De onderzoekspopulatie waarover de respons wordt berekend is dus 7.150 minus 200 is 6.950 (zie ook de bijlagen).

3.2 Resultaten per onderwerp

De resultaten van de e-enquête en de interviews worden weergegeven per onderwerp:

- bekendheid;
- effecten;
- werkwijze en organisatie;
- draagvlak en hoogte opslag.

Bekendheid

E-enquête

1 op de 5 respondenten geeft aan het OfU niet te kennen. Dat zijn niet alle personen die het fonds niet kennen, immers verwacht mag worden dat in de non-respons juist ook personen zitten die het fonds niet kennen. Op basis van de enquête kan echter wel een aantal kenmerken worden gegeven van respondenten die het OfU niet kennen. Onbekendheid met het OfU komt relatief vaker voor als de ozb-betaler op een bedrijventerreinen of buiten de gemeente Utrecht gevestigd is.

Interviews

Gegeven de keuze van geïnterviewden, waren de meesten bekend met het OfU. Er zijn wel verschillen. Vertegenwoordigers van verenigingen die actief bezig zijn met plannen gefinancierd uit het OfU, zijn goed bekend met het fonds en de werkwijze. Anderen, zoals enkele vastgoedeigenaren en personen uit 'ongeorganiseerde' gebieden, kennen het fonds alleen op hoofdlijnen of van "een keer gesproken met de fondsmanager".

Effecten

E-enquête

Door de respondenten van de e-enquête is een aantal effecten van het fonds aangegeven. Een meerderheid van de respondenten (54%) geeft aan dat het fonds tot verbeteringen heeft geleid; 45% van de respondenten vindt dat het fonds (nog) niet of nauwelijks heeft geleid tot verbeteringen. Verbeteringen die het vaakst worden genoemd, zijn:

- meer samenwerking tussen ondernemers;
- betere collectieve belangenbehartiging voor ondernemers;
- betere uitvoering van collectieve plannen;
- meer en/of betere activiteiten en projecten.

Bijna een kwart (24%) van de respondenten is van mening dat het fonds heeft bijgedragen aan versterking van het ondernemingsklimaat. Lang niet alle respondenten vinden dat het fonds tot nu toe effect heeft gehad: 40% ziet (nog) geen bijdrage aan het ondernemingsklimaat. Bijna 30% geeft aan dat door de activiteiten betaald uit het fonds ondernemers zich meer verantwoordelijk voelen voor hun gebied of bedrijventerrein; ook met die stelling is ongeveer 40% het niet eens.

Dat relatief veel respondenten van de e-enquête geen effecten zien, zal deels te maken hebben met de korte periode waarin het fonds feitelijk operationeel is. Daarvoor zijn in de enquêteresultaten ook aanwijzingen. Zo is een relatief groot deel (37%) van de respondenten het eens met de stelling dat er met de gelden uit het fonds nog te weinig gebeurt. Ook geeft een groot deel van de respondenten als antwoord 'weet niet/geen mening/neutraal' als het gaat om effecten van het fonds: 36% bij de stelling "Het OfU heeft bijgedragen aan versterking van het ondernemingsklimaat" en

33% bij de stelling “Door de activiteiten die zijn betaald uit het OfU voelen ondernemers meer collectief verantwoordelijkheid voor ons gebied/bedrijventerrein.” Over het algemeen zijn de respondenten die tegen voortzetting van het fonds zijn (zie hierna) ook (consequent) negatief bij de beoordeling van de effecten.

Interviews

Bijna alle geïnterviewden zien een positieve ontwikkeling als gevolg van het fonds. Een deel van hen was sceptisch in het begin over de meerwaarde, maar het overgrote deel ziet nu voordelen. Door een deel van de geïnterviewden wordt aangegeven dat de aanloopperiode nogal traag en lang is geweest waardoor het lange tijd onduidelijk was wat precies de mogelijkheden voor ondernemers waren. Nu ziet men beter de mogelijkheden die het fonds biedt.

Door de personen die hebben meegedaan aan interviews wordt meestal aangegeven dat het free-riderprobleem is opgelost. Het gevolg van de beschikbaarheid van geld is dat nu makkelijker zaken te regelen zijn. Dat leidt tot meer en/of betere activiteiten en projecten. Doordat er nu een potje is waaruit zaken georganiseerd kunnen worden, komen mensen zelf met ideeën. Er is in zekere mate een vliegwieleffect, omdat het fonds leidt tot meer activiteiten en ideeën dan voorheen.

Daarnaast heeft het fonds volgens een groot deel van de geïnterviewden geleid tot professionalisering van de activiteiten. Bijvoorbeeld doordat activiteiten door inhuur van professionals beter kunnen worden georganiseerd, of omdat een vereniging advies en onderzoek kan laten uitvoeren. Het aanstellen van een manager bij grotere verenigingen is ook een voorbeeld van professionalisering. Maar ook in kleine gebieden wordt aangegeven dat zaken meer professioneel opgepakt kunnen worden.

Verder is aangegeven dat het fonds heeft bijgedragen aan een betere organisatie op gebiedsniveau. (Dat geldt overigens niet voor ‘ongeorganiseerde’ gebieden; zie hierna.) Betrokkenen werden door het fonds gestimuleerd om zich te verenigen. Een aantal geïnterviewden geeft ook aan dat er beter en meer gestructureerd wordt nagedacht over de activiteiten, en dat er meer aandacht is voor de langere termijn.

In de interviews is aangegeven dat het fonds heeft geleid tot meer contacten en samenwerking tussen ondernemers. In sommige gebieden zijn er meer contacten met andere organisaties, zoals non-profit organisaties. In slechts een paar gebieden zijn non-profit instellingen daadwerkelijk betrokken bij activiteiten van het fonds. Dit geldt bijvoorbeeld voor de binnenstad, waar winkels, horeca, cultuur en andere partijen samenwerken.²² Die samenwerking leidt in een aantal gevallen ook tot “meer begrip onderling” van ondernemers en andere partijen. Bij een aantal verenigingen zijn ook meer verbindingen gelegd met wijkpanels en leefbaarheidsdoelstellingen in wijken die de gemeente Utrecht hanteert.

De meest geïnterviewden geven aan dat er geen lobbyfunctie van het OfU is ontstaan. Een aantal geeft aan dat er wel een soort klankbord voor de gemeente is ontstaan doordat ondernemers meer verenigd zijn.²³ Centrummanagement Utrecht heeft wel een lobbyfunctie, onder meer door een structureel bestuurlijk overleg met de gemeente.²⁴ Een aantal geïnterviewden heeft er op gewezen dat substitutie een aandachtspunt en soms een echt probleem is. Een algemeen gevoel bij deze geïnterviewden is dat de gemeente zich terugtrekt uit de openbare ruimte. “De gemeente vindt het fonds wel

²² Denk aan de samenwerking rond het Nederlands Film Festival en de Culturele zondagen.

²³ Dat geldt in elk geval voor een aantal bedrijventerreinen, De Uithof en in het bijzonder voor Centrummanagement Utrecht. De verenigingen aldaar waren al spreekpunt, maar dat is door de komst van de middelen sterker geworden.

²⁴ Het overleg (vier keer per jaar) gaat over zaken als bereikbaarheid, promotie e.d.

fijn” omdat ondernemers nu een deel van de kwaliteit van de openbare ruimte en veiligheid bewaken.²⁵

Of het fonds heeft bijgedragen aan verbetering van het ondernemingsklimaat is volgens het gros van de geïnterviewden (nog) niet te beantwoorden. Door sommigen wordt gesteld dat het fonds in elk geval wel bijdraagt aan voorwaarden voor een beter ondernemingsklimaat.

Werkwijze en aanpak

E-enquête

Ruim de helft (51%) van de respondenten is bekend met het systeem van trekkingsrechten. Daarvan is weer ongeveer de helft goed op de hoogte. Op zich is er daarmee onder de achterban een grote groep bekend met de werking van het systeem, hoewel er ook nog een grote groep is die onvoldoende op de hoogte is.

In de e-enquête is ook gevraagd naar de communicatie. Daar is het beeld wisselend: 25% vindt de communicatie en informatievoorziening over het fonds voldoende, maar 41% geeft aan die onvoldoende te vinden; 34% is neutraal.

Interviews

In de interviews is nader ingegaan op de werkwijze en organisatie. In de interviews is vaak aangegeven dat het systeem van trekkingsrechten voldoende bekend is nu de aanloopperiode voorbij is. Wel is ook aangegeven dat in het begin er onduidelijkheid was en er niet genoeg gecommuniceerd is door het fonds naar de ondernemers.

Opmerkingen hierbij zijn: “je moet er even op studeren, maar dan is het wel duidelijk”, en “je moet wel echt zelf interesse tonen wil je er precies achter komen wat kan en mag”. Een aantal keren is ook opgemerkt dat allochtone ondernemers vaak niet goed op de hoogte zijn. Er zou volgens de geïnterviewden nog wel meer door het fonds zelf richting de ondernemers gecommuniceerd mogen worden over wat het fonds inhoudt en dat het voor alle ondernemers toegankelijk is. Bij het Centrummanagement Utrecht is aangegeven dat er nu zoveel aanvragen en plannen binnenkomen, dat behoefte ontstaat aan een meer inhoudelijke toetsing van de plannen, waar nu alleen nog procedureel beoordeeld wordt.

De indeling in trekkingsgebieden wordt door de meeste geïnterviewden als goed ervaren. Deze past doorgaans bij wat er historisch al gegroeid was. Er is niet behoefte aan het anders indelen van trekkingsgebieden; wel is door enkelen gesuggereerd dat trekkingsgebieden vaker gezamenlijke (en gezamenlijk gefinancierde) activiteiten kunnen organiseren. Door een deel van de geïnterviewden is er op gewezen dat behoefte is aan meer contacten en samenwerking tussen gebieden zodat je “van elkaar kunt leren” en eventueel gezamenlijk activiteiten kunt ontwikkelen. Vooral in kleine gebieden is wel aangegeven dat samenwerking tussen gebieden de slagkracht kan vergroten.

In een aantal gebieden is een vereniging niet van de grond gekomen. In de interviews zijn als oorzaken daarvoor aangegeven dat er in een gebied bijvoorbeeld veel wisseling van eigenaren en van exploitanten (huurders) is. Ook is wel genoemd dat het karakter van sommige bedrijvigheid in een gebied nogal “los en tijdelijk” is, zodat die ondernemers vaak niet betrokken zijn bij hun wijk of straat. Als oorzaak van een lage organisatiegraad wordt genoemd dat allochtone ondernemers vaak niet bereikt worden en niet meedoen in een vereniging. Ook is er op gewezen dat in een gebied soms veel

²⁵ Bij camerabewaking speelt daarbij ook een rol dat het uitlezen van de beelden verplicht moet worden uitgevoerd door het Dienstencentrum Utrecht, waarvoor de verenigingen een exploitatievergoeding betalen.

zzp'ers werken, die niet altijd als ondernemer bekend zijn en ook niet altijd meebetalen omdat ze vanuit een woning werken, maar die wel organisatiekracht zouden kunnen hebben.

Over het invoeren van stadsbrede trekkingsrechten - een afzonderlijk deel van het fonds dat voor de stad overkoepelende zaken wordt gebruikt - zijn de meningen onder de geïnterviewden vrijwel unaniem negatief. Bijna iedereen is tegen invoering van stadsbrede trekkingsrechten. Argumenten uit de interviews zijn onder meer dat dat "een speeltje voor de grote jongens wordt" en het noodzaakt tot meer complexe afwegingen van voorstellen. Het basisidee dat de middelen zoveel mogelijk weer terug gaan naar de gebieden wordt nog steeds breed onderschreven en door sommigen als een belofte gezien "waar je je aan moet houden". Een enkeling zou een initiatief voor stadsbrede trekkingsrechten nog wel goed vinden maar alléén als er eerst met alle partijen een duidelijke visie op de besteding daarvan wordt ontwikkeld en heldere criteria worden omschreven. Ook aan afzonderlijke sectorale trekkingsrechten is onder geïnterviewden geen behoefte.

In de interviews is ook een oordeel gevraagd over de organisatie. Bijna unaniem is aangegeven dat men tevreden is over de ondersteuning door de fondsmanager en het secretariaat. Termen die voor de ondersteuning worden gebruikt zijn: goed, transparant, snel en adequaat.

Ten slotte is in de interviews aangegeven dat niet of nauwelijks sprake is geweest van geschillen.

Draagvlak en hoogte opslag

E-enquête

In de enquête is ook de vraag gesteld of het fonds moet worden voortgezet. De enquêteresultaten geven daarop geen eenduidig antwoord. Overigens moet de enquête niet worden opgevat als een 'stemming' over het fonds, maar zij geeft een indruk van en achtergrondinformatie over wie voor en tegen voortzetting zijn. Ruim 40% van de respondenten is voor voortzetting, en ongeveer eenzelfde percentage is tegen. Iets minder dan 20% geeft 'weet het niet' of 'heeft geen mening' als antwoord.

De respondenten die voor en tegen voortzetting van het OfU zijn, verschillen op een aantal kenmerken. Respondenten die voor voortzetting zijn komen vaker uit de gemeente Utrecht. Van de respondenten binnen de gemeente Utrecht is 45% voor voortzetting en 36% tegen. Van de respondenten *buiten* de gemeente Utrecht is 31% voor voortzetting en 51% tegen. Binnen de gemeente Utrecht zijn ook verschillen. Er zijn gebieden waar het aantal respondenten dat *tegen* voortzetting is relatief hoog is: Leidsche Rijn, Maliebaan/Schildersbuurt/Rijnsweerd, Hoge Weide/Lage Weide, Lombok/Schepenbuurt.

Voor voortzetting	Weet niet/geen mening	Tegen voortzetting
<ul style="list-style-type: none"> • Vaker gevestigd in gemeente Utrecht • Vaker (goed) op de hoogte van systeem van trekkingsrechten • Vaker gevestigd in winkelgebied, bedrijventerrein of kantorenpark 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaker gevestigd in gemeente Utrecht • Minder vaak op de hoogte van systeem van trekkingsrechten • Minder vaak gevestigd in winkelgebied, bedrijventerrein of kantorenpark 	<ul style="list-style-type: none"> • Vaker gevestigd <i>buiten</i> gemeente Utrecht • Minder vaak op de hoogte van systeem van trekkingsrechten • Minder vaak gevestigd in winkelgebied, bedrijventerrein of kantorenpark; vaker in 'overige gebieden

Respondenten die voor voortzetting zijn, zijn vaker (goed) op de hoogte van de werking van het fonds. Dat wijst er op dat bekendheid met het fonds of ervaring met het fonds

samenhangt met een positieve houding. Respondenten die *tegen* voortzetting zijn, zijn minder vaak gevestigd in een winkelgebied of op een bedrijventerrein/kantorenpark, en vaker in een 'overig' gebied. Dit duidt erop dat het bij die groep vaker gaat om eigenaren van panden, die zelf elders wonen. Bij de respondenten die tegen voortzetting zijn, zijn er in zekere zin twee type reacties te onderscheiden.²⁶ De ene is vooral principiële van aard: men vindt dat een gemeenteraad niet zomaar een belasting mag verhogen specifiek voor een bepaalde groep (ondernemers); zo iets zou in overleg moeten gaan met betrokkenen. Een andere groep is meer radicaal te noemen. Die is van mening dat een belastingverhoging "diefstal" is en het fonds "verspilling van geld". Omdat het "al moeilijke tijden zijn" mag niet "nog weer een lastenverzwaring plaatsvinden". Van de respondenten die *voor* voortzetting van het fonds zijn, vindt een meerderheid dat het tarief niet hoger of lager hoeft.²⁷

Interviews

Bij de geïnterviewden is, anders dan bij de e-enquête, het beeld ten aanzien van het draagvlak meer eenduidig. Zo goed als alle geïnterviewden zijn voor voortzetting van het fonds. Door de meesten is aangegeven dat er naar hun idee ook draagvlak is voor de ondernemers binnen hun vereniging. Slechts een paar geïnterviewden ziet het fonds liever verdwijnen. Redenen die zij hiervoor gaven waren onder meer dat in hun winkelgebied ondernemers al verplicht lid zijn van de winkeliersvereniging en er al voor betalen. Ook wordt getwijfeld aan de verhouding tussen de kosten en de effecten die het oplevert. Een laatste argument is dat het - met name voor kleine ondernemers - te veel rompslomp geeft.

Door voorstanders van voortzetting van het fonds zijn verbeteringen aangegeven.²⁸ Die hebben deels met min of meer technische zaken te maken rond de afhandeling van facturen. Een deel van de geïnterviewden zou het beter vinden als men rekeningen voor de kosten die zijn gemaakt voor activiteiten zelf direct kan betalen. Ook is betere communicatie genoemd. Een aantal geïnterviewden vindt het fonds "onzichtbaar". Een andere verbetering die genoemd is, betreft een actievere houding van het fonds in met name de ongeorganiseerde gebieden. Door een paar geïnterviewden - vanuit de grotere trekkingengebieden - is ook meegegeven om als het fonds wordt voortgezet het voort te zetten voor een langere termijn (5 jaar). Het argument dat daarvoor wordt gegeven is dat bij een langere termijn grootschalige investeringen en lange-termijnafspraken beter mogelijk zijn.

Over de hoogte van het tarief is door de meeste geïnterviewden aangegeven dat dat zo wel kan blijven.

3.3 Evaluatie resultaten

Evaluatie e-enquête en interviews

De e-enquête en de interviews leveren resultaten op die deels in elkaars lijn liggen, maar ook op een aantal punten verschillen. Zo is er een verschil in de mate waarin

²⁶ Deze informatie is gebaseerd op een analyse van de open antwoorden die respondenten konden geven.

²⁷ In de e-enquête was onder de groep die de vraag heeft beantwoord (55% van de respondenten) er een relatief grote groep die vond dat het tarief niet hoger of lager hoeft (44%).

²⁸ Ook in de e-enquête is onder voorstanders van voortzetting van het fonds gevraagd naar mogelijke verbeteringen. Die vraag is slechts door een handjevol respondenten beantwoord, zodat daar geen duidelijke resultaten uit komen. Het meest werd nog genoemd 'Betere communicatie en meer transparantie' (9% van de respondenten) en 'Meer samenwerking tussen ondernemers' (7% van de respondenten).

effecten van het fonds geconstateerd worden. De respondenten in de e-enquête zien minder vaak effecten dan de geïnterviewden. De laatsten zijn meer in het algemeen positief over het nut van het fonds. Het verschil kan mogelijk verklaard worden doordat de respondenten uit de e-enquête minder zicht hebben op de effecten, waarschijnlijk doordat ze minder vaak betrokken zijn bij activiteiten gefinancierd uit het fonds.

Wat betreft het draagvlak voor het fonds verschillen de resultaten van de e-enquête en de interviews. Hiervoor is al aangegeven dat er een verschil lijkt te zijn tussen een overwegend positief oordeel van personen die te maken hebben met het fonds en actief betrokken zijn bij plannen en projecten, en een minder positief oordeel van mensen die minder (vaak) betrokken zijn en ook letterlijk meer afstand tot het OfU (en de stad Utrecht) hebben. De resultaten van de e-enquête zijn overigens niet overwegend negatief, maar minder eenduidig, wat te maken kan hebben met de korte periode dat het fonds feitelijk operationeel is. De geïnterviewden gaven vaak aan dat er in het begin scepsis was, maar dat die in de loop van de tijd plaats maakte voor een positief oordeel over het nut van het fonds.

Zowel in de e-enquête als in de interviews zijn rond communicatie kritische geluiden waargenomen. De communicatie zou volgens in elk geval een deel van de betrokkenen meer kunnen zijn. Hier doet zich in zekere mate een paradox voor. Het OfU gebruikt nadrukkelijk communicatiemiddelen zoals de website en nieuwsbrief, mede op basis van een communicatieplan. Bij de start van het fonds is naar alle ozb-betalers van niet-woningen een brief met uitleg over het fonds verstuurd. Dat de communicatie toch als niet voldoende wordt gezien door een deel van de betrokkenen, hoeft niet zozeer te maken hebben met de hoeveelheid aangeboden informatie, maar kan eerder te maken hebben met het type communicatie. Website en nieuwsbrief vragen een actieve houding van de ontvanger. In een deel van de interviews is gesuggereerd dat het OfU vaker bij bijeenkomsten aanwezig moet zijn, langs moet komen bij verenigingen e.d. Dat is een andere manier van communiceren. Overigens kan hier ook meespelen dat de trekkinggerechtigde (ondernemersvereniging) de activiteit organiseert en presenteert; niet altijd is dan bekend dat de activiteit mede is bekostigd door het OfU.

Draagvlak in andere evaluaties

Recent zijn twee andere evaluaties gehouden in andere steden met een vergelijkbare enquête: Groningen en Delft.²⁹ In beide steden is ook een ozb-gefinancierd fonds. In Groningen en Delft zijn de fondsen langer actief dan in Utrecht: vanaf 2011. Een relatief grote groep respondenten die tegen voortzetting is, wordt ook in de andere evaluaties gevonden. Alhoewel de vraagstelling in die enquêtes iets anders is, wordt ook daar een grote groep gevonden die geen voorstander is 'dat alle ondernemers financieel bijdragen aan het fonds' (33% in Delft; ruim 20% in Groningen).³⁰ Dat in beide steden een lager percentage respondenten wordt gevonden dat geen voorstander is (en een hoger percentage wel voorstander) kan te maken hebben met het feit dat beide fondsen langer bestaan dan het Utrechtse. In evaluaties in andere gemeenten zijn ook interviews gehouden.³¹ Over het algemeen blijkt uit die evaluaties dat geïnterviewden, net als in de evaluatie in Utrecht, positief

²⁹ Zie BRO, Groningen, evaluatie Het Fonds, november 2013, p.29, en BRO, Delft, evaluatie Ondernemersfonds, oktober 2013, p.13.)

³⁰ In de evaluatie Groningen alleen die respondenten die bekend zijn met het fonds.

³¹ Niet alleen in Groningen en Delft, maar ook bijvoorbeeld in Leiden, Leeuwarden, Assen en Meppel. Zie Bureau Bodewes, Evaluatie Ondernemersfonds Leiden, Leiden, november 2010, BBO, Evaluatie LOF.

staan tegenover voortzetting van het betreffende fonds. Ook wordt in bijna alle evaluaties opgemerkt dat de feitelijke tijd dat het fonds actief is eigenlijk te kort is om een eenduidig oordeel te kunnen vellen over het fonds.

Opvallend 'Utregs'

Er kan een aantal kenmerken worden genoemd van het OfU die in meer of mindere mate afwijken van de opzet en werking van fondsen in andere gemeenten. Opvallende 'Utregse' kenmerken zijn:

- *De omvang van het budget*
Het OfU kent een groot budget. 5 miljoen euro is ten opzichte van andere fondsen zeer groot. Ook als gemeentelijke subsidie gaat het om een relatief groot bedrag.
- *Veel trekkingsgebieden met grote variatie*
Er zijn opvallend veel trekkingsgebieden, die in omvang variëren van kleinschalig tot zeer groot.³² Bijvoorbeeld in Leiden of Leeuwarden zijn het er beduidend minder, ook als rekening wordt gehouden met de kleinere omvang van die gemeenten.
- *Geen stadsbrede trekkingsrechten*
In Utrecht is niet gekozen voor stadsbrede trekkingsrechten. In sommige gemeenten is daar wel voor gekozen; andere hebben net als Utrecht er niet voor gekozen.³³ Uit verschillende evaluaties blijkt dat over het algemeen er meer behoefte aan stadsbrede trekkingsrechten lijkt te komen naarmate een fonds langer bestaat. In Utrecht voert het Centrummanagement Utrecht wel in zekere zin stadsbrede activiteiten uit (met name stadspromotie).
- *Positie Centrummanagement Utrecht en De Uithof*
In Utrecht gaat een groot deel - ongeveer een derde - van het fonds naar twee gebieden met een bijzonder karakter. Centrummanagement Utrecht is de grootste trekkingsgerechtigde en omvat op haar beurt weer een aantal samenwerkende verenigingen.³⁴ Centrummanagement Utrecht is in eerste instantie opgestart door de gemeente met een tijdelijk subsidie voor drie jaar; dankzij de komst van het OfU in 2012 kon het Centrummanagement Utrecht een doorstart maken. De culturele en vastgoedsector zijn betrokken bij Centrummanagement Utrecht. Centrummanagement Utrecht houdt zich nadrukkelijk bezig met toerisme en promotie van de stad Utrecht en heeft een structureel bestuurlijk overleg met de gemeente.³⁵ Centrummanagement Utrecht heeft een eigen fondsmanager. De Uithof is een bijzondere trekkingsgerechtigde omdat het om een grote trekkingsgerechtigde gaat waarin de universiteit, het ziekenhuis (MCU) en enkele andere vastgoedeigenaren in De Uithof samenwerken.

Leeuwarder Ondernemersfonds 2011, Leeuwarden, juli 2011, BBO, Evaluatie Ondernemersfonds Assen, september 2013, Stichting Ondernemersfonds Meppel, Evaluatie Ondernemersfonds Meppel, januari 2014.

³² Zo is Leidsche Rijn een gebied met veel variatie in subgebieden.

³³ Gemeenten met stadsbrede trekkingsrechten zijn Leeuwarden, Assen en Gouda. In Leiden zijn trekkingsrechten afgezonderd voor onderwijs en sport.

³⁴ Binnen Centrummanagement Utrecht is er een zekere 'gelaagdheid': straatactiviteiten (straatverenigingen) hebben een afgebakend budget van ca. 150.000 euro; de overige gelden zijn bedoeld voor binnenstadsbrede activiteiten en Utrecht-brede activiteiten.

³⁵ Ook in Leiden (commissie Stadsbreed) en Groningen (Economic Board) is er vanuit het fonds een overlegstructuur met de gemeente tot stand gekomen.

4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk worden de conclusies gegeven, gebaseerd op de informatie die in voorgaande hoofdstukken is gepresenteerd. Op basis daarvan worden ook enkele aanbevelingen gedaan. De conclusies en aanbevelingen zijn opgesteld door en onder verantwoordelijkheid van de betrokken onderzoekers.

Effecten

Wat zijn de effecten van het OfU en in welke mate zijn de doelen bereikt die met het fonds worden beoogd?

Het eerste resultaat is dat het fonds via de ozb-opbrengsten gezorgd heeft voor de middelen voor collectieve activiteiten (financieringsfunctie) en daarmee het free-riderprobleem heeft opgelost.

Het fonds heeft daarnaast een aanjaagfunctie in de zin dat door de gelden er meer en betere activiteiten en projecten zijn gekomen. Daar komt bij dat de uitvoering van collectieve plannen ook is verbeterd, door onder meer een professionelere aanpak, die door de gelden mogelijk is gemaakt. De aanjaagfunctie betreft ook het verbeteren van de organisatie van collectieve belangen. Meer gebieden zijn georganiseerd en er is een duidelijke indicatie dat er onder ondernemers een sterker gevoel van collectieve verantwoordelijkheid is ontstaan voor het eigen gebied.

Deze resultaten gelden niet voor alle gebieden en verenigingen in dezelfde mate. Er zijn verschillen tussen gebieden die actief zijn en gebieden die pas recent de weg naar het fonds hebben gevonden. Met de fondsmiddelen is de positie versterkt van gebieden waar al een vereniging was en/of waar al activiteiten werden ondernomen. In een aantal gebieden heeft het fonds geholpen bij het totstandkomen van een (actieve) vereniging en/of activiteiten. Er is echter ook een aantal gebieden waar de organisatie niet van de grond komt en er geen initiatieven zijn. Oorzaken daarvan zijn onder meer veel wisseling van eigenaren en van exploitanten, een minder wijkgebonden karakter van sommige bedrijvigheid, en niet meedoen van allochtone ondernemers. Met name in die gebieden waar niets of weinig gebeurt, kan het OfU nog actiever optreden. In gebieden waar de ontwikkeling van organisatie en activiteiten in zekere zin vanzelf (organisch) tot stand komt, kan de rol van het OfU bescheiden zijn; in andere gebieden zou het OfU actiever kunnen zijn. In die gebieden is maatwerk nodig; dat kan in een enkel geval ook teruggave van de ozb-gelden betekenen, indien activiteiten niet van de grond komen.

Het fonds heeft ook bijgedragen aan meer contacten en samenwerking tussen ondernemers (netwerkfunctie). De samenwerking betreft concrete activiteiten waar ondernemers samen in optrekken, maar ook contacten op een hoger schaalniveau: tussen verenigingen onderling, en tussen ondernemers en culturele instellingen. De samenwerking tussen ondernemersverenigingen en non-profitinstellingen komt in het algemeen nog moeizaam van de grond. In de binnenstad wordt samengewerkt tussen ondernemersverenigingen en culturele instellingen, maar buiten de binnenstad en met andere non-profitsectoren (sport, zorg, onderwijs) zijn de contacten nog beperkt. Vastgoedeigenaren zijn vanaf het begin van het fonds bestuurlijk betrokken bij OfU en Centrummanagement Utrecht, wat positief heeft bijgedragen aan de totstandkoming van het fonds. Met name op gebiedsniveau kan het OfU nog actiever optreden en voor de opbouw van contacten en netwerk zorgen. Dat neemt niet weg dat een goede

organisatie en 'kruisbestuivingen' op gebiedsniveau in de eerste plaats de verantwoordelijkheid is van de ondernemers(verenigingen) en de non-profit instellingen daaar. Het OfU kan daarbij wel helpen en contacten initiëren.

De collectieve belangenbehartiging is verbeterd in die gebieden waar verenigingen actiever zijn geworden. In een aantal gebieden is de indruk dat de vereniging nu meer een aanspreekpunt voor de gemeente vormt. Het OfU zelf heeft niet een sterke (lobby)functie. Centrummanagement Utrecht is wel een belangrijk aanspreekpunt voor de gemeente. De middelen die het Centrummanagement Utrecht vanuit de ozb-opbrengsten beheert zullen daarbij zeker een rol spelen, alhoewel ook vóór de oprichting van het fonds de binnenstad al een stevige positie had.

De vraag of met de resultaten van het fonds ook is bijgedragen aan versterking van het ondernemingsklimaat, is niet direct te beantwoorden. Daarvoor is het ondernemingsklimaat een wat te vaag begrip en is het effect van het fonds niet goed af te zonderen van andere factoren die het ondernemingsklimaat beïnvloeden. Wel kan worden gesteld dat de resultaten van het fonds bijdragen aan de voorwaarden die nodig zijn voor een gezond ondernemingsklimaat.

Substitutie is een blijvend aandachtspunt. Bij een deel van de betrokkenen is de indruk dat de gemeente zich terugtrekt uit met name de openbare ruimte. Substitutie moet een agendapunt zijn en blijven met de gemeente, dat regelmatig getoetst wordt. De gemeente zou zich helder over haar rol moeten uitspreken richting ondernemersverenigingen.

De resultaten die zijn behaald met het fonds, komen in belangrijke mate overeen met de doelstellingen van het OfU.

Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek, worden de volgende aanbevelingen gedaan.³⁶

- I. Kruisbestuivingen tussen profit en non-profit moeten sterker: hier ligt een initiërende rol (richting scholen, zorg enz.) voor de fondsmanager en het bestuur. Het OfU kan er voor zorgen dat er contacten worden gelegd. De contacten zullen uiteindelijk op gebiedsniveau moeten worden onderhouden, en door zowel profit als non-profit organisaties gedragen moeten worden.
- II. Het is van belang voor de doelen en voor het draagvlak van het fonds dat activiteiten en organisatie tot stand komen in niet-georganiseerde gebieden. Hier ligt een initiërende rol voor de fondsmanager en het bestuur. Men zou bijvoorbeeld tijdelijk (bijvoorbeeld een jaar) extra inzet kunnen plegen, om te proberen de niet-georganiseerde gebieden zoveel mogelijk te organiseren.
- III. Aan allochtone ondernemers(verenigingen) zou meer aandacht dienen te worden gegeven als door het niet deelnemen van die groep een adequaat georganiseerde ondernemingsvereniging en activiteiten in een gebied niet of onvoldoende tot stand komen.
- IV. De huidige stafomvang schiet voor deze aanvullende taken tekort; voor een actievere rol op dit terrein is (tijdelijke) uitbreiding van manager/secretariaat nodig.

³⁶ De aanbevelingen zijn opgesteld door en onder verantwoordelijkheid van de betrokken onderzoekers.

Draagvlak

Is er draagvlak voor het fonds en moet het fonds op deze manier worden voortgezet?

Het antwoord op basis van deze evaluatie is dat er draagvlak is voor voortzetting van het fonds, maar dat daarbij wel een aantal nuanceringen gemaakt kan worden. De eerste nuancering is dat het eigenlijk nog een te korte periode is om de effecten en het draagvlak echt te meten. Met name wat betreft de e-enquête kan de huidige evaluatie hoofdzakelijk worden opgevat als een nulmeting van draagvlak. Bij (een) volgende evaluatie(s) kan gekeken worden hoe het draagvlak zich heeft ontwikkeld. Ten tweede is er een verschil te zien in draagvlak tussen verschillende groepen. Er is in zekere zin sprake van toenemend draagvlak 'van buiten naar binnen'. Personen die niet in Utrecht wonen en/of alleen eigenaar zijn, zijn vaker negatief over voortzetting van het fonds. Binnen Utrecht is het oordeel positiever. Verenigingen die te maken hebben met het fonds, en geïnterviewden die betrokken zijn bij het fonds zijn bijna allemaal positief. In het begin is het fonds met scepsis bekeken, maar nu is men meer overtuigd van het nut. Een indicatie voor het draagvlak is verder dat er nauwelijks geschillen zijn geweest.

Ten derde kan worden opgemerkt dat - in vergelijking met draagvlakmetingen in andere steden - het gevonden draagvlak redelijk goed is te noemen, gegeven de relatief korte periode dat het fonds bestaat en gegeven de relatief grote groep eigenaren van buiten Utrecht.

Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek, worden de volgende aanbevelingen gedaan.³⁷

- V. Het fonds kan op de huidige manier worden voortgezet. Hoewel de evaluatie daar geen uitsluitsel over geeft, is het zinvol om de voor- en nadelen van continuering voor een termijn langer dan 3 jaar te onderzoeken.
- VI. Het huidige tarief kan worden gehandhaafd.

Organisatie en werkwijze

Wat is het oordeel over de organisatie en de praktische werkwijze van het fonds?

De algemene conclusie uit de evaluatie is dat het fonds adequaat functioneert. Uit de interviews komt naar voren dat men tevreden is over de ondersteuning door de fondsmanager en het secretariaat. Ook de organisatie met trekkingsgebieden is op zich goed en werkbaar. Er is weliswaar een verscheidenheid aan gebieden (en daarmee ook belangen), maar de huidige opzet en structuur kan worden gehandhaafd. Het systeem van ozb-heffing en trekkingsrechten moet worden gehandhaafd met name vanwege de eenvoud ervan. Aan meer sectorale trekkingsrechten is voorlopig geen behoefte. Door sommigen is aangegeven dat zij liever zelf het geld willen beheren, omdat dat 'administratieve rompslomp' voorkomt. Vanwege de gewenste transparantie en eenvoud van het systeem, ligt dat echter niet voor de hand. Ook is door sommigen aangegeven dat bij de beoordeling van plannen meer inhoudelijke criteria zouden moeten worden gebruikt. Nadeel is dat het de transparantie en eenvoud van het systeem zou beperken. De huidige procedurele criteria laten nog wel wat ruimte om criteria helderder te krijgen (zoals bij Centrummanagement Utrecht gebeurt). Ook een scherpere omschrijving van wat een 'collectief belang' is kan daarbij helpen. De

³⁷ De aanbevelingen zijn opgesteld door en onder verantwoordelijkheid van de betrokken onderzoekers.

evaluatieresultaten wijzen niet op enig enthousiasme voor stadsbrede trekkingsrechten.

Het OfU gebruikt communicatiemiddelen zoals de website en nieuwsbrief om betrokkenen en derden te informeren. Daarmee voorziet het fonds in een basisbehoefte aan communicatie ('men is vindbaar'). Uit de evaluatie blijkt behoefte te bestaan aan een actiever type communicatie, zoals de aanwezigheid bij bijeenkomsten, het bezoeken van verenigingen e.d. Het initiatief van de 'Stadstafels' is in dat opzicht goed. Het OfU zou actiever kunnen zijn in dit soort type communicatie. Dat neemt niet weg dat ondernemersverenigingen ook zelf een verantwoordelijkheid hebben om hun 'achterban' te informeren over activiteiten en resultaten.

Aanbevelingen

Op basis van het onderzoek, wordt de volgende aanbeveling gedaan.³⁸

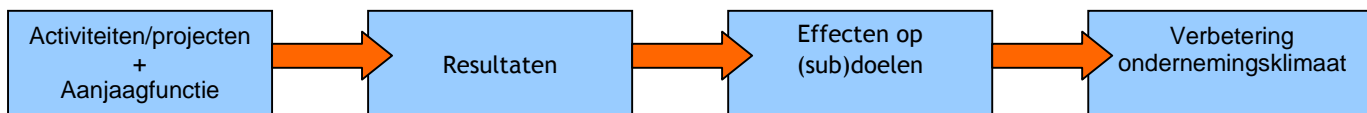
- VII. Het OfU zou een min of meer vaste 'ronde' langs de gebieden kunnen maken, waarbij om redenen van efficiëntie dat steeds voor meerdere (aangrenzende) gebieden wordt gedaan. Dat heeft tegelijkertijd het voordeel dat ondernemers van verschillende gebieden elkaar leren kennen). (Deze aanbeveling is af te stemmen met aanbeveling IV).

³⁸ De aanbevelingen zijn opgesteld door en onder verantwoordelijkheid van de betrokken onderzoekers.

Bijlagen

Bijlage I: Aanpak evaluatie en verantwoording

Bij de evaluatie is er vanuit gegaan dat het meten van het hoofdoel van het versterken van het ondernemingsklimaat niet direct gemeten kan worden. Het idee is dat de doelen worden bereikt door de activiteiten en projecten die het OfU financiert, en door de ‘aanjaag’-activiteiten van het OfU. De activiteiten en projecten leiden tot resultaten, die op hun beurt tot effecten leiden, en uiteindelijk kan dat het ondernemingsklimaat verbeteren. Het beoordelingskader van deze evaluatie ziet er schematisch als volgt uit.

De aanpak bestond uit een aantal stappen:

- Stap 1: Vooranalyse (inclusief interviews OfU, bestuur, RvA, gemeente)
- Stap 2a: E-enquête onder alle ozb-plichtigen (niet-woningen)
- Stap 2b: Telefonische interviews ondernemers/stakeholders (30)
- Stap 2c: Face-to-face diepte-interviews stakeholders (23)
- Stap 3: Analyse en rapportage

Beknopte ‘cijfers en feiten’ analyse

In de eerste stap is een beknopte analyse gedaan van de ‘cijfers en feiten’; die analyse is vooral gericht op vragen over de organisatie en de praktische gang van zaken de afgelopen jaren. Daarnaast is gekeken naar een aantal evaluaties uit andere gemeenten.

Interviews OfU en gemeente

Met een aantal personen van het OfU zelf (bestuursleden, RvA, fondsmanager) en van de gemeente is een interview gehouden. Deze interviews waren vooral bedoeld voor informatieverzameling maar gaven ook al inzicht in de ‘gang van zaken’ en ontwikkeling van het fonds.

Bij de interviews is BBO ondersteund door Plus - Economisch Advies en Training uit Utrecht, en Business Development Friesland (BDF) uit Leeuwarden.

E-enquête

Er is een e-enquête gehouden onder alle ozb-plichtige eigenaren en gebruikers van niet-woningen. De verdeling eigenaren/gebruikers is in Utrecht ongeveer 55/45. De uitnodiging is begin januari per brief gedaan aan alle ca. 7.150 ozb-plichtigen (niet-woningen) is. Daarnaast zijn ca. 200 contactpersonen onder dezelfde doelgroep per e-mail benaderd. Om dubbel invullen te voorkomen, is gewerkt met een invulcode, die voorafgaand aan de eigenlijke enquête ingevuld moest worden. Ook was het maar één keer mogelijk de enquête in te vullen vanaf één ip-adres. De e-enquête bevatte een beknopt aantal. Er bleken ongeveer 200 foute adresseringen in het bestand te zitten (retour gestuurd); die ozb-betalers waren ofwel niet langer ozb-betaler, of verhuisd, of het adres klopte niet. De onderzoekspopulatie was daarom per saldo 6.950.

De vragen in e-enquête gingen over:

- doelen, effectiviteit, ondernemingsklimaat;
- activiteiten, projecten;
- functioneren van OfU;
- organisatiegraad, samenwerking;
- rol gemeente;
- financiering, trekkingsrechten en hoogte opslag;
- draagvlak.

Respons e-enquête

Aan de e-enquête hebben 653 ozb-betalers meegedaan; dat is een respons van 9,4% (653/6.950). Dat mag worden gezien als een redelijke respons. Daarvoor is een aantal argumenten:

- Bij enquêtes onder het bedrijfsleven is de respons in het algemeen relatief laag.
- Bij ondernemersfondsen geldt altijd dat er een redelijk grote mate van onbekendheid met het fonds is, wat de respons negatief beïnvloedt (lang niet alle ozb-betalers kennen het fonds).
- Omdat emailadressen slechts beperkt voorhanden waren, zijn de ozb-betalers voornamelijk benaderd met een brief met een verwijzing naar een internetsite waar de enquête op stond; ook dat kan de respons negatief hebben beïnvloed.
- Een groot deel (37%) van de onderzoekspopulatie is niet gevestigd in Utrecht. Verwacht mag worden dat die groep ook een kleinere respons kent; uit analyse van de respons bleek dat inderdaad zo te zijn. De respons binnen de gemeente Utrecht was 10,2%; buiten de gemeente 8,1%.
- In de respons is een spreiding gevonden over sectoren en gebieden die redelijk overeenkomt met wat verwacht mag worden bij de hele groep van ozb-betalers. De steekproef laat dus geen afwijkingen zien die doen twijfelen aan de representativiteit.
- In recente evaluaties van de ozb-fondsen in bijvoorbeeld Groningen en Delft waar ook enquêtes zijn gehouden, is een respons gehaald van 7% respectievelijk 8%. (Zie BRO, Groningen, evaluatie Het Fonds, november 2013, p.29, en BRO, Delft, evaluatie Ondernemersfonds, oktober 2013, p.13.)

Respondenten die op de vraag “Bent u bekend met het Ondernemersfonds Utrecht” ontkennend antwoordden, hoefden vervolgens nog maar een deel van de vragen invullen. De meeste vragen naar een oordeel over (de werking van) het fonds zijn logischerwijs alleen beantwoord door mensen die het fonds ‘globaal kennen’ of op de ‘goed op de hoogte zijn van het fonds’. Deze groep bestond uit 520 respondenten (80% van alle respondenten, en 7,5% van alle personen die benaderd zijn). (Ook in de hiervoor genoemde evaluaties wordt dit onderscheid gemaakt, echter op een minder goed vergelijkbare wijze; de onbekendheid met het ondernemersfonds lag bij die evaluaties onder respondenten beduidend hoger - 58% in Groningen en 33% in Delft. (Zie BRO, Groningen, evaluatie Het Fonds, november 2013, p.32, en BRO, Delft, evaluatie Ondernemersfonds, oktober 2013, p.18.)

Interviews

Er zijn met 30 personen telefonische interviews gehouden. Er is gewerkt met een vragenlijst met deels gesloten en deels open vragen. Het ging om interviews met vertegenwoordigers (bestuursleden) van ondernemers-/winkeliersverenigingen en andere samenwerkingsverbanden, die op een andere manier met het fonds te maken hebben (gehad). Er kan immers alleen zinvol mensen worden geïnterviewd die het fonds redelijk kennen. Dat heeft een risico, namelijk dat vooral mensen worden geïnterviewd die positief zijn. Bij de keuze van personen, is daarom ook gekeken naar personen met een kritisch geluid of met ‘enige afstand’ tot het fonds.

Naast de telefonische interviews zijn 23 face-to-face interviews gehouden met stakeholders. Daarbij zijn naast vertegenwoordigers van ondernemers-/winkeliersverenigingen ook ‘bijzondere’ stakeholders betrokken, zoals vertegenwoordigers van zorg, sport, cultuur, onderwijs, defensie e.d., vastgoedeigenaren en andere ‘ongeorganiseerde’ stakeholders.

De vragen in zowel de telefonische enquête als de diepte-interviews gingen over:

- doelen, effectiviteit, ondernemingsklimaat;
- activiteiten, projecten;
- functioneren van OfU;
- organisatiegraad, samenwerking;
- rol gemeente;
- financiering, trekkingsrechten en hoogte opslag;
- draagvlak.

Bijlage II: Geïnterviewde personen

Telefonische interviews	mevr. A. van de Beek	Kring Bedrijfsbelangen Kanaleneiland
	dr. R. Geelen	Vereniging parkmanagement Papendorp
	mevr. van Beek	OKR/SKR
	dhr. R. van der Heijden	Jaarbeurs Holding B.V.
	dhr. Groenen	Defensie
	dhr. P. Prins	Bedrijvenkring Cartesiusgebied
	dhr. B. Scherrenberg	Ondernemersvereniging Nieuw Overvecht
	dhr. M.R. van Hall	Ondernemersvereniging Galgenwaard
	mevr. C. van Elk	Winkeliersvereniging Shoppingcenter Overvecht
	dhr. D. Van Schip	Ondernemersvereniging Rivierenwijk
	dhr. T. Gispen	Ondernemersvereniging Vleuterweide
	dhr. T. Oostveen	Ondernemersvereniging De Meern
	dhr. N. Klein	Verenigde Ondernemers Centrum zuilen
	mevr. M. van Alflen	Ondernemersvereniging Biltstraat
	dhr. A. Vogelaar	Winkeliersvereniging De Gagelhof
	mevr. M. van Breukelen	Winkeliersvereniging Adriaen
	dhr. J. Smit	Winkeliersvereniging Lombok
	dhr. W. Akkermans	Vleutense Winkeliers Ondernemers Vereniging
	dhr. J. Slootweg	Winkeliersvereniging De Klop
	dhr. Verstraeten	Winkeliersvereniging Smaragdplein
	dhr. E. Binkhuysen	Winkeliersvereniging Hart van Hoograven
	dhr. P. Bronkhorst	Winkeliersvereniging Lunetten
	dhr. Jan Verkuijl	KVO samenwerkende partijen
	dhr. G. Smits	Ondernemersvereniging Veldhuizen
	dhr. P. van der Steen	Winkeliersvereniging De Gaard
	dhr. D. Terlien	Winkeliersvereniging Overkapel
	dhr. R. Gerritsen	Samenwerkingsverband Ooster- en Westerkade
	dhr. J. Vriend	KVO samenwerkende partijen
	dhr. Tizra	Winkeliersvereniging Rijnbaan
	A.A.J. van Riet.	Ondernemers Fonds Lage Weide.
Diepte-interviews	mw. M. Amram	Raad van Advies OfU
	dhr. M. van Dijk	Gemeente Utrecht (economie)
	dhr. J. Roose-van Leijden	Centrummanagement Utrecht
	dhr. K. Vernooij	Raad van Advies OfU
	dhr. J. Vonk	Gemeente Utrecht (lokale belastingen)
	dhr. J. Blommendal	Centrum Management Utrecht
	dhr. L. Zeegers	Woonboulevard
	dhr. P. Duif	Utrecht Medisch Centrum
	dhr. E. van Tuinen	Vereniging Parkmanagement De Wetering-Haarrijn
	dhr. F. de Rooij	Bedrijvenkring Oudenrijn
	dhr. P. van Dommelen	ongeorganiseerd Haarzuilens
	dhr. A. van de Wind	Mbo Utrecht
	dhr. T. Kragten	Gerrit Rietveld College (Technasium)
	dhr. H. Hartog	Vastned Management (vastgoed)
	mevr. M. Dörr	Portes (welzijn)
	dhr. H. Koopman	ongeorganiseerd
	dhr. W. Rennen	Utrechts Museumkwartier
	dhr. W. de Jong	Winkeliersvereniging Rokade
	mevr. H. Bouwsema	Cultuurpromotie Utrecht
	mevr. C. Stijlaart	Ongeorganiseerd Gageldijk
	dhr. van Oijen	Ondernemersvereniging Lage Weide
	dhr. Toussaint	Gemeente Utrecht (sport)
	Naast deze interviews zijn ook voorbereidende gesprekken geweest met de fondsmanager (dhr. K. Vosjan) en twee bestuursleden (dhr. S. Fortuyn en dhr. R. van Rossen) van het OfU.	

Bijlage III: Vragenlijst e-enquête

1. Bent u bekend met het Ondernemersfonds Utrecht (OfU)?

- Nee, ik ken het fonds niet.
- Ja, ik weet globaal wat het is.
- Ja, ik ben goed op de hoogte van het fonds.

2. Bent u bekend met de werking van het systeem van trekkingsrechten?

- Nee, ik weet daar niets of weinig van af.
- Ja, ik weet globaal hoe trekkingsrechten werken.
- Ja, ik ben goed op de hoogte van de werking van trekkingsrechten.

3. Vindt u dat het fonds tot verbeteringen heeft geleid, en zo ja, op welk gebied dan? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Nee, niet of nauwelijks verbeteringen
- Meer en/of betere activiteiten en projecten
- Betere uitvoering van collectieve plannen
- Betere organisatie op wijk-/gebiedsniveau
- Meer samenwerking tussen ondernemers
- Meer samenwerking tussen ondernemers en non-profit instellingen
- Betere (collectieve) belangenbehartiging voor ondernemers
- Oplossen van financieel probleem (*free-ridergedrag*)
- Anders, namelijk

4a. Vindt u dat het fonds moet worden voortgezet?

- Ja
- Ja, met een aantal verbeteringen
- Nee
- Weet ik niet/geen mening

4b. In welke richting moeten die verbeteringen worden gezocht? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Meer projecten en activiteiten
- Minder projecten en activiteiten
- Meer focus op specifieke thema's
- Kwalitatief betere projecten en activiteiten
- Meer projecten en activiteiten die goed zijn voor de hele stad
- Meer samenwerking tussen ondernemers
- Meer samenwerking tussen ondernemers en non-profit instellingen
- Meer lobby activiteiten door het OfU
- Betere communicatie en meer transparantie
- Anders, namelijk

5. De ozb-opslag voor het fonds zou wat mij betreft ...

- Hoger moeten (om nog meer activiteiten te kunnen bekostigen)
- Niet hoger of lager moeten
- Lager moeten
- Afgeschaft moeten worden (de activiteiten moeten uit andere bronnen worden bekostigd)
- Weet ik niet/geen mening

6. Hier volgt een aantal stellingen. Wilt u aangeven in welke mate u het er mee eens of oneens bent?

volledig mee eens mee on-eens volledig mee oneens weet niet/geen mening

- a. Het OfU heeft bijgedragen aan versterking van het ondernemingsklimaat. [] [] [] [] []
- b. De aanpak en werkwijze van het OfU is goed. [] [] [] [] []
- c. Met de gelden uit het fonds gebeurt (nog) te weinig. [] [] [] [] []
- d. Het versterken van het ondernemingsklimaat is een taak van de gemeente; het kan ook zonder OfU. [] [] [] [] []
- e. Door de activiteiten die zijn betaald uit het OfU voelen ondernemers meer collectief verantwoordelijkheid voor ons gebied/ bedrijventerrein. [] [] [] [] []
- f. Het OfU heeft een belangrijke netwerkfunctie. [] [] [] [] []
- g. De communicatie en informatievoorziening over het Ondernemersfonds is voldoende. [] [] [] [] []

7. In welk type gebied is uw bedrijf gevestigd?

- Winkelgebied
- Bedrijventerrein
- Kantorenpark
- Gemengd bedrijven/ kantoren
- De Uithof
- Sport- en recreatiegebied
- Overige/niet in te delen

8. In welke sector is uw bedrijf (vooral) actief?

- Industrie
- Detailhandel
- Horeca
- Vervoer, opslag en communicatie
- Financiële dienstverlening
- Overige zakelijke dienstverlening
- Onderwijs
- Zorg en welzijn
- Overheid
- Culturele sector
- Overige non-profit sector

9. Als u nog opmerkingen en suggesties heeft, kunt u die hierna kwijt.

